

Edna O'Brien

IZDAVAČ**buybook**

Radićeva 4, Sarajevo

Tel: + 387 33 550-495

Fax: + 387 33 550-496

redakcija@buybook.ba

www.buybook.ba

ZA IZDAVAČA

Goran Samardžić

Damir Uzunović

NASLOV IZVORNIKA

The Little Red Chairs, Edna O'Brien

Copyright © 2015, Edna O'Brien

Za bosanski jezik © Buybook

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku bez prethodnog dopuštenja izdavača.

PREVOD S ENGLLESKOG

Muharem Bazdulj

UREDNIKA

Lana Krstić

LEKTURA

Vlasta Brajković

KOREKTURA

Buybook

LAYOUT

Boriša Gavrilović

DIZAJN NASLOVNICE

Aleksandra Nina Knežević

ŠTAMPA

Dobra knjiga, Sarajevo

Edna O'Brien

MALE CRVENE STOLICE

S engleskog preveo Muharem Bazdulj

Sarajevo, 2016.

SA ZAHVALNOŠĆU
Zrinki Bralo
Edu Vulliamyju
Mary Martin (šestogodišnjakinji)

Pojedinac se ne može nositi s historijom.

ROBERTO BOLAÑO

Vuk na ovcu svoje pravo ima.

*Gorski vijenac (Srpska saga)*¹

---

¹ Autorica ovako definiše *Gorski vijenac* ne spominjući uopće Njegoša. (prim. prev.)

6. aprila 2012, da bi se obilježila dvadeseta godišnjica početka opsade Sarajeva koju su sprovodile snage bosanskih Srba, duž osam stotina metara glavne sarajevske ulice postavljena je 11.451 crvena stolica. Jedna prazna stolica za svakog stanovnika Sarajeva ubijenog tokom 1.425 dana opsade. Šest stotina i četrdeset tri male stolice predstavljale su djecu ubijenu snajperima ili granatama ispaljenim s okolnih brda.

PRVI DIO

Cloonoila

Prljavštinu sa svojih putovanja, Gilgameš je sprao s kose, svu kaljavu odjeću svoju je odbacio, čistu novu odjeću je obukao, omotan oko njega sada je plašt s resama, pričvršćen njegovim sjajnim pojasom.

Gradić je dobio ime po rijeci. Riječna struja, brza i opasna, talasa se s ludom razdraganošću, noseći klade i komade leda svojim tokom. Iz malih barica zarobljene vode na rubu korita presijava se kamenje, plavo, crno i ljubičasto, savršeno glatko i zaobljeno pa sve izgleda kao da zuriš u gomilu povelikih jaja u kanti vode. Buka je zaglušujuća.

S najtanjih grančica nakrivljenih stabala u Folk Parku topi se led i kaplje nježnim šuškvim zvukom dok je skulptura od metalnih obruča, koju mnogi mještani smatraju ruglom, uljepšana raštrkanom ogrlicom od ledenica, plavičastih u toj prehladnoj noći. Da je stranac nastavio dalje, primijetio bi zastave nekoliko zemalja, naznaku koliko je mjesto postalo kozmopolitsko, te staru farmersku mašineriju, jedan kombajn, jedan vodenički točak i repliku irske kolibe kao obol nostalgiji za vremenom kad su seljaci živjeli u udžericama i jeli koprivu da bi preživjeli.

Zastaje uz rub vode, očito opčinjen.

Bradat, u dugom tamnom kaputu i s bijelim rukavicama, stoji na uskom mostu, gleda dolje prema bučnoj rijeci, a zatim unao-kolo, pomalo izgubljeno reklo bi se, a njegovo prisustvo jedina je zanimljivost u monotoniji zimske večeri u učmaloj naseobini koja jedva dorasta do kategorije gradića i koja se zove Cloonoila.

Mnogo kasnije bit će onih koji su registrovali čudne događaje u istoj zimskoj večeri; da su psi luđački lajali, kao da je grmljavina, i da se čuo slavuj, čija se pjesma i cvrkut nikad ranije nisu čuli tako

daleko na zapadu. Jedna Cigančica iz porodice koja je živjela u prikolici kraj mora, zaklinjala se da je vidjela Duha kako kroz prozor ide prema njoj, s podignutom sjekirom.

Dara, mladić s frizurom od gelom oblikovanih i učvršćenih šiljaka, raduje se kad čuje kratko podizanje reze na vratima i pomišlja *Napokon mušterija*. Uz zajeban zakon o vožnji u pijanom stanju, posla je malo, oženjeni muškarci i momci širom zemlje žude za pokojim velikim pivom, ali se boje da rizikuju, dok im policija broji svaki gutljaj, lišavajući ih sitnih životnih zadovoljstava.

“Dobro več, gospodine”, kaže, dok otvara vrata, proturivši glavu napolje, komentariše užasno vrijeme a zatim oba muškarca, u nekom iniciranju drugarstva, stoje i pune pluća muški.

Dara je pomislio da će mu koljena kleknuti kad je pažljivije osmotrio pridošlicu, nalik na Svetog čovjeka sa sijedom bradom i kosom, u dugom crnom kaputu. Nosio je bijele rukavice, a sada ih je skidao polako, prst po prst, i osvrtao se nelagodno, kao da ga neko prati. Ponuđeno mu je da sjedne na lijepu kožnu fotelju kraj vatre, a Dara je ubacio hrpu briketa i prstohvat šećera da podstakne vatru. To je bilo najmanje što je mogao učiniti za stranca. Došao je da se raspita za smještaj, a Dara je rekao da će razmisliti. Priprema vruć viski s klinčićima i medom, a kao muzičku podlogu bira The Pogues, u njihovom najluđem i najboljem izdanju. Zatim pali nekoliko kratkih mirisnih svijeća radi “atmosfera”. Stranac odbija viski i pita može li dobiti vinjak, koji onda dugo protresa u čaši, zatim ispija ne progovarajući ni riječi. Brbljivac po prirodi, Dara prepričava svoju životnu historiju, samo da se ne šuti: “Moja majka je prava svetica, moj otac voli klubove za mlade, ali je jako protiv droge i alkohola... moja mala nećakinja je moj ponos i radost, upravo je krenula u školu, ima novu prijateljicu po imenu Jennifer... ja radim u dva bara, ovdje u TJ-u i u *Castleu* vikendom... fudbaleri navraćaju u *Castle*, prava gospoda... slikao sam se s jednim fudbalerom, čitao sam Peleovu autobiografiju, super stvar... ići ću u Englesku na Wembley na prijateljsku utakmicu protiv En-

gleske... nas šestorica smo već kupili avionske karte, našli smještaj u nekom hostelu, trebalo bi da bude strava. Idem u teretanu, malo radim kardio i trbušnjake, volim svoj posao... moj moto je 'Ako se ne pripremaš... pripremi se da propadneš' ...Nikad ne pijem na poslu, ali volim popiti veliki točeni Guinness kad izađem s drugarima, volim fudbal, volim i filmove... vidio sam odličan film s Christianom Baleom, on je sada Vitez tame i sve, ali mene ne zanimaju horori, nema teorije."

Posjetilac se donekle okrijepio pa zagleda oko sebe, očito zaintrigiran drangulijama po ćoškovima i udubljenjima u zidovima, stvarima koje je Mona, vlasnica, skupljala godinama – flaše svijetlog i tamnog piva, cigarete i pakovanja cigareta s ornamentalnim slovima, keramičko burence s pozlaćenom pipom i natpisom Jerez po španskoj regiji gdje je napravljeno, te drveni znak s ugraviranim natpisom "Opasno: Duboka gusta tečnost", koji je tu kao uspomena na jedan tužan dan. To je memento, objasnio je Dara, za farmera iz Killamucka koji je jedne mračne večeri upao u sopstveno gnojilište, pa su njegova dva sina skočila da ga spase, a za njima i njihov pas Che, i svi su se udavili.

"Strahovito tužno, strahovito u potpunosti", kaže on.

Bio je na rubu živaca, češkajući se olovkom po glavi i ispisujući imena raznih pansiona, žaleći što je većina njih zimi zatvorena. Zvao je Diarmuid, a zatim Grainne, ali mu se niko nije javio, a u tri iduća lokala javljala mu se automatska sekretarica, direktnom obaviješću da je nemoguće ostaviti poruku. Onda se sjetio Fifi koja je nakon boravka u Australiji bila malko ekscentrična, ali ona nije bila kod kuće, otišavši vjerovatno, kako je rekao, na neku meditaciju ili sesiju s pjevanjem, kad je već New Age džanki što se loži na pranu i karmu i takve stvari. Posljednja šansa mu je bio Country House Hotel, mada je znao da su zatvoreni i da bračni par vlasnika treba da pođe na turističko putovanje po Indiji. Javila mu se supruža, Iseult. "Nema šanse. Nema šanse." Ali poslije malo blagog ubjeđivanja ona popušta, jednu noć, samo jednu noć. Poznao ju je. Dostavljao je stvari tamo, vino i svježu ribu, uključujući i ja-

stoge s keja. Njihov prilazni put bio je kilometrima dug, sa zavojima i skretanjima, oivičen golemim starim stablima, s jedne strane je park s jelenima i njihov vlastiti komadić rijeke, posestrime one gradske, pa grbavi most i onda još jedan komad puta sve do poljane ispred samog ulaza, gdje se paunovi šepure i bave svojim poslom. Jednom, baš dok je izlazio iz kombija, ugledao je sjajan prizor, jedan paun širi svoj rep, poput male harmonike, zelenilo i plavetnilo s bogatstvom oslikanog stakla, apsolutna svečana ceremonija. Neki posjetioci su se, izgleda, žalili zbog noćnih krikova paunova, uz riječi da to na čudan način podsjeća na plač bebe, ali, kako je dodao, ljudi su takvi i svašta im pada na pamet.

Neki dečko je ušao, pa je blenuo u čudnu figuru s tamnim naočalama i izašao kidajući se od smijeha. Zatim je ušla jedna od sestara Muggivan i pokušala ga navesti na razgovor, ali on je bio izgubljen u nekom svom svijetu, zadubljen u sopstvene misli, mrmrlajući nešto sâm sa sobom, na nekom drugom jeziku. Nakon što je otišla, malo se opustio, dopustivši kaputu da mu sklizne s ramena, rekao je da putuje već danima, ali nije spomenuo otkuda je krenuo. Dara mu je nasuo još jedno piće, s više slobode u odmjeravanju količine te reče kako mogu staviti njegovo ime na spisak, pošto se nada da će redovno navraćati.

“Čast nam je što ste došli gospodine”, pa je ostavio umornog čovjeka njegovim razmišljanjima zapisujući u malu svesku datum i dva natočena vinjaka. Posjetilac reče da se u njegovom zavičaju proizvodi alkoholno piće od šljiva i trnošljiva i da se zove *rakija*², i da uvijek ima najmanje 40 grádi čistog alkohola. Obavezna je na krštenjima, vjenčanjima i grobovima ratnika.

“Obavezna”, Dari se dopadala punoća te riječi u ustima. “A gdje se nalazi vaš zavičaj?”, usudio se upitati.

“Crna Gora.”

² Edna O'Brien u originalu piše *rajika* i to ne samo na ovom mjestu nego i kasnije u knjizi. Vjerovatno je riječ o slučajnoj grešci, odnosno nehotičnoj permutaciji dva posljednja sloga. (prim. prev.)

Čuvši riječi Crna Gora, prisjetio se drugog stranca iz tih krajeva, pomalo nalik na pustinjaka, koji je stanovao u velikoj kući iznad mora i običavao voditi u šetnju svoje pse vrlo rano ujutro. Njegove prerane smrti u ranim šezdesetim, pomalo sumnjive. Samo trojica ožalošćenih prisustvovala su sahrani dolje u Limericku, trojica ljudi pognutih pod jednim kišobranom. Nikad ga nije upoznao, ali je čuo različite priče od policijskog narednika o tome da je negdje u svijetu za njim raspisana potjernica. Nije mislio da je to prikladna priča za posjetioca.

Izašao je iza šanka, šokiran, kako je kasnije rekao, bistrinom tog čovjeka, znanjem, bio je kao hodajući univerzitet. Slušao je o prelijepim pejzažima Crne Gore, o planinama koje se mogu mjeriti s Alpama, o dubokim kanjonima, ledničkim jezerima koje zovu gorskim očima i dolinama s bujnom vegetacijom. Uklesane u stijenama su crkvice i manastiri, bez prozora, gdje ljudi dolaze da se mole na isti način na koji se Irci mole. Kelti su, rečeno mu je, živjeli u kanjonima Dolomita i uz rijeku Drinu u vjekovima prije Hrista te je veza između Irske i Balkana nesporna. Naučnici koji su proučavali hijeroglifne na svicima i artefakte u nekoliko muzeja su pronašli sličnost u vrsti oružja i oklopa koji su se nosili.

“Tako da je tvoj narod trpio nepravdu baš kao i moj narod”, rekao je.

“O, to je zaista tako... moja majka koja je iz Kerija, pričala mi je o masakru u Ballyseedyju, kad su vezali devetoricu muškaraca i stavili granatu između njih. Samo jedan je preživio i to je bio moj djed i činilo se da joj je svake godine na godišnjicu, 24. marta – Božija istina – stajao stajao pored kreveta.”

Kad je stranac to čuo, razmislio je malo pa je saosjećajno sagnuo glavu.

“Jesi čuo za Sidartu?”, rekao je nakon duge šutnje.

“Zapravo i nisam”, odgovorio je Dara.

Sidarta je živio, rekao mu je, prije više hiljada godina, i jedan dan, tokom oranja, imao je viziju u kojoj su mu bile otkrivene patnje cijelog čovječanstva i rečeno mu je da mora učiniti sve da

ublaži te patnje. Mada on sâm nije Sidarta, priznao je stranac, također je u jednom trenutku promijenio svoj životni put. Povukao se u razne manastire da meditira i da se moli. Pitanje koje ga je mučilo bilo je kako se vratiti na nešto što je izgubio. To je ono nešto što je moderni čovjek izgubio, zvali to dušom, harmonijom, ili Bogom. Povlačeći se od svijeta i prepuštajući se čarobnom ćilimu učenja, ušao je, po vlastitim riječima, u ružičnjak znanja, ezoterije, proricanja putem snova i transa. Pažljivim učenjem stigao je do jednostavnog zaključka, o analogiji među suprotnostima, a od te tačke je došao do ideje o kombinovanju drevne medicine s modernom naukom, o sintezi starog i novog, gdje jedno obogaćuje drugo.

“To vam donosim”, rekao je, i ponudio svoju ruku kao potvrdu.

“Bogo dragi”, bilo je jedino što je Dara mogao da kaže.

“Jedna žena me dovela ovamo”, rekao je zatim s tračkom pakosti, opisujući kako mu se ukazala jedne noći u manastiru, blijedog lica sa suzama što joj teku niz obraze, ta žena što mu je rekla *Ja sam iz Irske*, preklinjući ga da pođe tamo. Dara, sa svojim površnim znanjem historije, rekao je da je žena koja plače dobro poznata i da se spominje u svakoj dječijoj svesci i da se zove Aisling, što znači san. Zatim mu je posjetilac pružio svoju vizit-kartu, s imenom *dr. Vladimir Dragan* ispisanim crnim slovima, uz niz titula nakon imena. Ispod imena je pisalo *iscjelitelj i seksualni terapeut*.

“Ali zovu me Vuk”, rekao je čovjek uz kratak osmijeh. Vuk je bilo popularno ime za sinove u njegovoj domovini, zbog legende o ženi kojoj su djeca zaredom umirala, da bi ona svoju sljedeću bebu nazvala Vuk, po vuku, jer će se vještice koje *jedu* djecu previše uplašiti i neće se usuditi da priđu vuku-bebi. Odlično su se kontali, kad je na Darino veliko nezadovoljstvo zazvonio prokleti telefon. Bila je to Iseult iz Country Housea koju je zanimalo kad gost stiže i da li će mu kliješta raka biti dovoljna za večeru.

Stajao je na ulazu obasjan mjesečinom i gledao kako čovjek odlazi klizavom cestom, dok mu led pucketa pod stopalima, a bat koraka postaje sve tiši i tiši dok prelazi most, udaljavajući se od

bučne rijeke, ka rijeci posestrimi koja nije ni blizu toliko brza. Duboko je udisao, pripremajući se, znajući da će se bar uskoro napuniti i da će morati prepričavati detaljan sažetak cijelog njihovog susreta.

Desiree je stigla prva, visoka djevojka u ružičastoj kratkoj haljinici, s golim snažnim rukama i kaputom preko glave, žudeći za vijestima.

“Bože dobro bi mi došao neki tip, nisam bila ni s kim već pola godine”, rekla je, raspitujući se izgleda li lik dobro, je li oženjen ili je samac. Nosi li burmu? Poslije nje su naišle sestre Muggivan, ušunjavši se, u sivim kaputima i izvezenim kapama i naručile šveps. Fifi je došla s nekoliko prijateljica a Mona je, podstaknuta veseljem, sišla iz svog stana, pa je kao i bilo koja mušterija sjela na jednu od visokih stolica i naručila svoju omiljenu cugu, odnosno veliku čašu porta s kriškom narandže. Ostavši udovica prije više od dvadeset godina, uvijek se lijepo odijevala u tamne haljine od krepa s izvezenim ljubičicama na tkanini gornjeg dijela koji joj je pokrivao bujne grudi i govorila šaputavim zadihanim glasom. Mona je imala dvije strasti u životu: prva je bio Padre Pio, u koga je imala nepokolebljivo povjerenje a druga su bili ljubavni romani koji joj nisu mogli dosaditi. Gutala ih je, onako kako je gutala čokoladne poslastice u krevetu noću, i gledajući unaokolo radovala se zbog činjenice da se bâr punio pošto je poslije Božića posao išao loše. Bili su tu i Plodder policajac, Diarmuid bivši direktor škole i Dante gradski siledžija, sa svojim dredovima i crnom odjećom, praćen svojom stalnom ekipom: Nedom, koji je bio u zatvoru jer je u saksijama na prozoru uzgajao marihuanu i Ambroseom, koji je robijao zbog krađe vodovodnih cijevi od poduzetnika za kog je radio. Posao je živnuo. Obuzet entuzijazmom, Dara je ponosno objavio kako je stranac jedan gospodin, pravi gospodin od glave do svojih špicastih cipela. Nije prošlo dugo, a već su mu svi prisutni jeli iz ruke, dok je sklapao detalje cijele priče, dodavši nekoliko efektnih momenata, kao što su čovjekov probadajući pogled, njegovi dugi prsti, ekspresivni kao kod pijaniste, i prstenom pečatnjakom s

grbom orla, crvenim kao vosak za pečaćenje. Mada je i kicoš, kako ih je podsjetio, oko njega je također lebdjela aura nekog od onih svetih ljudi, hodočasnika koji su nekoć putovali po svijetu, bosonogi, čineći dobročinstva. Spomenuo je alkoholno piće od šljiva, *rakiju*, obaveznu na krštenjima, vjenčanjima i grobovima ratnika, i kako Balkan i Irska dijele pretke iz davnih vremena.

Da pridošlica nije jedan od onih derikoža, što se bave plinom ili naftom, koji žele da zagade našu zelenu i plodnu zemlju?

“Nema teorije... on je doktor, filozof, pjesnik i iscjelitelj.”

“Isuse, puna ti usta njegovih funkcija”, rekao je Plodder policajac, došavši do sopstvenog zaključka. Već pred penzijom, i pomalo predmet podsmijeha u stanici, uvijek je bio zadužen za tri-vijalne poslice, ako nekom ne radi far na autu ili ako nekom nestane ovca, ali sada je instinktom predosjećao da je posjetilac sumnjiv, nekakav prevarant, ili možda bigamista.

“Odakle je on?”, pitala je Mona.

“Iz Crne Gore”, rekao je Dara i onda prepričao priču o irskim i balkanskim Keltima što su braća po krvi i kako su artefakti nađeni u poljima i tako dalje slični onima iskopanim oko Boynea.

“Gluposti”, rekla je Desiree.

“On ostaje...”, rekao je Dara, zadovoljan svojim tajmingom, i planira osnovati kliniku kao alternativni iscjelitelj i seksualni terapeut, što je odjeknulo poput bombe.

“Isuse dragi”, rekoše gospođice Muggivan prekrstivši se.

“Oh, oh, oh... Seksualni terapeut.” Situacija se zagrijala. Bilo je onih koji su namirisali grijeh i korupciju, dok je pokoji usamljeni glas insistirao da to može biti *put* u dobrom pravcu. Vikali su jedni na druge. Bilo je to previše za bivšeg direktora škole Diarmuida, koji je slušao sve to brbljanje a sad je tražio priliku da im saopšti svoj razuman i promišljen stav:

“Postojao je čovjek po imenu Raspućin”, počeo je i krenuo ko-račati unaokolo, odbojan i ratoboran, još uvijek nalik na direktora škole, samo što prema njemu više niko ne osjeća strahopoštovanje, “koji je stigao iz sibirskih pustara i koji se uspio infiltrirati u samo

središte ruskog dvora, predstavljajući se kao vizionar i iscjelitelj. On će podići Rusiju iz letargije i mraka, on će izliječiti caricino bolesno dijete, prijestolonasljednika, od hemofilije i do vijeka će izvoditi čudesa. Je li izliječio carevića? Nije. Da li je spasio rusku carsku porodicu od streljačkog voda? Nije. Bio je bludnik i varalica koji se napijao svake noći i koji je spavao s većinom žena na dvoru.”

Čuo je kikut i dobacivanja, ali je odlučio da kaže svoje, pa ih je, idući prema vratima upozorio da se Raspućinova posljednja večera sastojala od kolača preliveanih cijanidom.

“To je super priča, Diarmuide”, povikala je Mona, pozivajući ga da ostane, jer nikad nije voljela kad mušterije naprasno odlaze.

Dante ih je slušao pa je u jednom trenutku, nakon što mu je Mona kimnula glavom, počeo lupati o doboš, dok mu je meka smeđa kosa padala preko lica, a njegova ekipa iščekivala šlagvort. Svi su naručivali irsku kafu. Čestitali su Dari jer je bio u stanju istovremeno razgovarati i elegantno zahvatiti šlag kašikom prije nego ga ubaci u kafu. Muzika je postajala divlja, glasnija, ekipa je kašikama svirala skerca i trilere, dok je Desiree improvizovala podrugljivi striptiz. Dante je bio na nogama, vrtio se okolo na vrhovima prstiju, nagingjao se nad sve prisutne, kao šaman, šapućući proročanstvo:

*Djed Mraz nije došao
Brat je tu umjesto njega
Djed Mraz je mrtav
Djed Mraz je mrtav
To je rekao prav zdrav
Na sankama je skončao sav
To je rekao prav zdrav.
To je tako, Sine
Daje se na znanje
Mračno mračno sranje.*

Mona, na svojoj stolici, pomalo pripita i odjednom nostalgična, prislanja ruku preko ljubičica na svojim njedrima i kaže: “Možda će on unijeti malo romantike u naše živote.”

Napolju, termometar u Folk Parku pokazuje minus tri, a unutra svi uživaju u toplini vatre koja gori još od jutra. Spirale dima lebde prostorijom, lica su radoznala, vesela, sanjiva, ovjenčana dimom, kao zarobljena u nekim čudnovatim noćnim bahanalijama.